

Лариса РУБАН,
orcid.org/0000-0001-5539-931X
кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри іноземних мов економічного факультету
Київського національного університету імені Тараса Шевченка
(Київ, Україна) mlarissa@ukr.net

РОЛЬ КОЛИСКОВОЇ ПІСНІ У ДУХОВНОМУ ВИХОВАННІ ДИТИНИ

Стаття присвячена значенню колискової пісні у духовному вихованні та становленні дитини. Колискова пісня, як жанр народної родинної лірики, передається із покоління в покоління і не втрачає своєї актуальності й сьогодні через те, що визначає національну ідентичність особистості у майбутньому. Мета статті полягає у визначенні ролі колискової пісні у духовному вихованні дитини. Методи дослідження: вивчення, аналіз й узагальнення спеціальної психологічної, педагогічної, історичної та музичної літератури з метою виявлення стану досліджуваної проблеми. За змістом колискові пісні можна поділити на такі групи: традиційні, оберегові, народні, імпровізовані. З'ясовано, що колискову пісню варто розглядати у трьох аспектах: психологічному, педагогічному, духовно-філософському. Коли дитина чує голос матері, вона заспокоюється, її серцебиття вирівнюється, вона відчуває любов, спокій, захист, турботу. Колискові сприяють інтелектуальному розвитку дитини. Крім того, колискова пісня прищеплює любов до батьківщини, людей, навколишнього світу. Колискова пісня визначає приналежність дитини до певної нації, народу. Протягом усього життя людина ніколи не забуває мови, якою мати виконувала колискові пісні. Основну визначальну роль у формуванні світогляду, національної ідентичності відіграє саме колискова пісня. Колискова пісня, яка закладена у підсвідомості людини, визначає її ставлення до навколишнього світу у дорослому житті. Зроблено висновок, що колискова пісня сприяє розвитку мовлення, усвідомленню рідної мови, позитивно впливає на всебічний розвиток дитини, навчає мріяти, фантазувати, формує прояв взаємної любові до батьків, рідних. Крім того, колискова пісня допомагає дитині адаптуватися у навколишньому світі. Це глибоке джерело духовного становлення дитини, яке супроводжує все її життя.

Ключові слова: колискова пісня, національна ідентичність, духовне виховання, розвиток дитини.

Larysa RUBAN,
orcid.org/0000-0001-5539-931X
Candidate of Pedagogical Sciences,
Associate Professor at the Department of Foreign Languages,
Taras Shevchenko National University of Kyiv
(Kyiv, Ukraine) mlarissa@ukr.net

THE ROLE OF THE LULLABY SONG IN THE SPIRITUAL EDUCATION OF A CHILD

The article is devoted to the importance of the lullaby song in the spiritual education and development of a child. The lullaby, as a genre of folk family lyrics, is passed down from generation to generation and does not lose its relevance even today due to the fact that it determines the national identity of an individual in the future. The purpose of the article is to determine the role of lullabies in the spiritual education of a child. Research methods: study, analysis and generalization of special psychological, pedagogical, historical and musical literature in order to identify the state of the researched problem. Lullabies can be divided into the following groups: traditional, charm, folk, improvised. It was found that the lullaby song should be considered in three aspects: psychological, pedagogical, spiritual and philosophical. When a child hears his mother's voice, he calms down, his heartbeat is evened out, he feels love, peace, protection, care. Lullabies contribute to the child's intellectual development. In addition, the lullaby song instills love for the homeland, people, and the surrounding world. The lullaby song determines the child's belonging to a certain nation, people. Throughout life, a person never forgets the language in which his mother sang lullabies. The main determining role in the formation of the worldview and national identity is played by the lullaby song. The song, which is embedded in a person's subconscious, determines his attitude to the surrounding world in adult life. It was concluded that the lullaby song promotes the development of speech, awareness of the native language, has a positive effect on the comprehensive development of the child, teaches to dream, fantasize, and forms a manifestation of mutual love for parents and relatives. In addition, the lullaby song helps a child to adapt in the surrounding world. This is a deep source of a child's spiritual development, which accompanies him throughout life.

Key words: lullaby, national identity, spiritual education, child's development.

Постановка проблеми. Виховання і становлення людини бере початок у ранньому дитинстві, де вагоме місце посідає мамина колисанка. Колискова пісня – це найперша розмова матері з дитиною рідною мовою, яка сповнена ніжністю, любов'ю, ласкою. Це найперше джерело усвідомлення рідної мови, а через неї – оточуючого світу, яке переростає поступово у духовність, а в подальшому – мудрість. Свідомість дитини починає розвиватися саме з колискової пісні, яку співає мама. Колискові пісні не лише сіють добро, любов, щирість, ніжно піклуються про маленьку людину, але й стають основою національної ідентичності, позитивно впливають на її фізичне й душевне здоров'я. Колискова пісня – це один із ритуалів, який має місце у повсякденному житті дитини. Крім того, важливе значення колискової пісні в тому, що вона знайомить дитину з рідною мовою, формує любов до батьківщини, дарує їй базовий словниковий запас, розвиває фантазію, уяву про навколишній світ. За словами В. Скуратівського, відомого українського письменника, етнографа: «Якби не мамина пісня, яким убогим було б наше життя» (Скуратівський, 2012). Мамина пісня заспокоює, огортає затишком, пахне домом, смачним молоком. Наприклад: «Біля тебе рідна ненька. Ось подушечка маленька. Люлі-люлі, рідний дім, тож у ліжечко ходім» (Мамині колискові, 2018: 6). І зовсім не важливо чи має мама таланти до виконання пісень, оскільки для дитини голос найріднішої людини – найприємніший у всьому світі.

Аналіз досліджень. Результати аналізу науково-педагогічної літератури свідчать, що науковці активно досліджують особливості колискової пісні у контексті національної культури. Так, наукова праця О. Марчун присвячена поетиці української народної колискової пісні, в ній здійснено комплексний опис української колисанки (Марчун, 2005). А. Ткач проаналізувала колискові пісні і визначила їх роль у контексті традиційної культури. Науковець підкреслює: «... колискова пісня тісно пов'язана з формуванням перших знань дитини про світ, оточення, соціальні стосунки (Ткач, 2020). Наукові пошуки О. Хомік зосереджені на оберегових образах в українських колискових піснях, в яких відзначається: «Коліскова пісня знайомить дитину з примітивною схемою картини світу, дає перші уявлення про тварин, птахів, міфологічні істоти, найважливіші принципи, якими має керуватися людина протягом життя» (Хомік, 2009). Разом з тим, у наукових працях не приділялося достатньої уваги значенню колискової пісні у духовному вихованні дитини, визначенні її національ-

ної ідентичності, впливу любові на формування повноцінної особистості.

Мета статті – визначення ролі колискової пісні у духовному вихованні та становленні дитини, її особистісному становленні.

Для досягнення поставленої мети застосовувалися переважно теоретичні методи дослідження: вивчення, аналіз й узагальнення спеціальної психологічної, педагогічної, історичної та музичної літератури з метою виявлення стану досліджуваної проблеми.

Виклад основного матеріалу. Науковці дійшли висновку, що вже на 16-17 тижні внутрішньоутробного розвитку дитина починає чути не лише серцебиття матері, шуми дихання, а й її голос. Варто підкреслити, що до 7 місячного періоду внутрішньоутробного розвитку дитина розрізняє внутрішні шуми – серцебиття (порушене / спокійне), дихання (рівне / переривчасте), голос (сумний / веселий) (Коли дитина починає чути і бачити?, 2022). На цьому етапі важливого значення набувають музичні композиції, які слухає вагітна жінка. Але найвагомніше місце поміж музичного ряду посідають колискові пісні у виконанні майбутньої мами. Під час співу у жінки знижується ритм серцевих скорочень, нормалізується тиск і дитина в утробі одержує більше кисню. Цінність колискової пісні після народження дитини важко переоцінити, оскільки вона наділена цілющим ефектом, який допомагає уберегти дитину від мікротравм, одержаних під час пологів. Варто зауважити, що колискова пісня підлаштовується під ритм серця матері і тим самим допомагає дитині розслабити нервову систему, оскільки саме такий ритм серця матері знайомий дитині – вона його чула, перебуваючи в утробі. Крім того, колискова допомагає дитині пережити кризові періоди перших трьох років життя, оскільки саме в цей період дитина починає відчувати себе особистістю окремою від матері (Коліскові корисні навіть ще не народженим дітям, 2018)

Коліскова пісня допомагає дитині зняти напругу, розслабити нервову систему, відчувати умиротворення. Мама виконує колискову пісню рідною мовою і знайомить дитину з навколишнім світом, прищеплює любов до рідного дому, батьківщини, навчає добру, милосердю, турботі. У колискових піснях часто згадуються також вигадані тварини, птахи, казкові герої, містичні сили, далекі зорі тощо, тому з раннього дитинства дитина навчається фантазувати. У такій пісні емоційно забарвлені слова постійно повторюються, це сприяє тому, що у дитини формується фонетична карта мови і це мотивує її до опанування рідної мови у більш глибокому діапазоні.

За змістом колискові пісні можна поділити на такі групи: традиційні, оберегові, народні, імпровізовані (Двойная польза от колыбельных песен, 2022). Традиційні колісанки мають простий сюжет і містять слова: «люлі-люлі», «ой баю мій, баю», «гойда, гойда-гой», бо виконує їх мати, коли хоче заспокоїти дитину, або вкладає її спати. Наприклад: «*Люлі-люлі, люлі, спи, засни, дитячко. Люлі-люлі, люлі, рідне янголятко*» (Мамині колискові, 2018: 12).

Оберегові колискові покликані захистити дитину від злих духів, лихих очей. У таких піснях присутнє звернення до Бога, Вищих сил. Наприклад: «*Ніжно тебе я по спинці погладжу, сину, горобчику мій. Ангела з неба до тебе принаджу, очі заплющуй мерщій*» (Мамині колискові, 2018: 41).

За сюжетом народні колісанки мелодійні, містять елементи нашепту. Наприклад: «*За віконцем вечір тане. Спи, майбутній капітане! Хай насниться океан, берег, скелі і лиман*» (Мамині колискові, 2018: 20).

Коліскові пісні можна переспівувати по-своєму, імпровізувати, фантазувати. Головнє покликання колісанки – подарувати дитині світ затишку, добра, любові.

О. Марчун акцентує увагу на наступних функціях колискових пісень (Марчун, 2005):

1. Коліскові, спрямовані на засинання дитини. Наприклад: «*Ой люлі-люлі, налетіли гулі*»; «*Ой ну, мале дитя, спати*»; «*Ой спи, дитя, в колісоньці*» (Українські традиції. Коліскові пісні, 2022).

2. Коліскові, які несуть в собі пророцтва, побажання. Наприклад: «*За віконцем вечір тане. Спи, майбутній капітане*»; «*Виростає міцним і дужим, до людей не будь байдужим*» (Мамині колискові, 2018).

3. Коліскові, які мають на меті пізнання навколишнього світу. Наприклад: «*Спить в мурашнику мурашка, лис – в норі, в гніздечку – пташка*»; «*Під куцем бузковим зайчик спатать лягає. Вечором казковим лиска засинає*» (Мамині колискові, 2018).

4. Коліскові пісні, які сприяють розвитку комунікативних здібностей. Наприклад: «*Люлі-люлі, мій синочку, маєш вишити сорочку*»; «*Люба донечко рідненька, ясне сонце ти для ньеньки*» (Мамині колискові, 2018).

5. Коліскові пісні, які мають на меті зменшити емоційну напругу матері. Наприклад: «*Притулю тебе до себе. Як жила колись без тебе?*»; «*Пригорну тебе я до свого серденька*» (Мамині колискові, 2018).

Без сумніву, мамині пісні пророкують дитині міцнє здоров'я, щасливу долю, вкладають в душу дитини зерно добра, милосердя, любові. Таким чином, колісанки наділені магичною силою, оскільки насичені словесними формулами.

Коліскові пісні передавалися з покоління у покоління і програмували дитину на здорове, щасливе майбутнє. Ймовірно, що у стані дрімоти дитина схильна до такого типу програмування. Варто підкреслити, що інтонаційною будовою колискові споріднені із замовляннями. Наші пращури виконували колісанки не лише для того, щоб приспати дитину, а як і замовляння, щоб привернути чи відвернути певні магичні сили, сприяти її міцному здоров'ю, світлому майбутньому (Українські традиції, 2022). Наприклад: «*Виростає щасливий, сильний та хоробрий, не хворій ніколи, до людей будь добрий*» (Мамині колискові, 2018: 44).

О. Хомік, дослідниця оберегових образів в українських колискових піснях, підкреслює, що наші предки надавали великого значення матеріалу, з якого виготовлялася коліска: дуб, верба, явір, горіх. Слов'яни були переконані, що саме зазначені дерева мали магичну силу і могли передати дитині певні можливості. Так, наприклад, дуб і явір несуть дитині силу й розум та є символом мужності, чоловічого начала; горіх – це символ здоров'я; верба – жіночий символ Світового дерева (Хомік, 2009). Верба – це українське дерево тотем, символ жіночності й плодючості, здоров'я й життя. Адже не даремно в слов'янській культурі говорять, «що дітей знаходять на вербі». Крім того, повитухи готували купіль з гілок верби для породіллі, промовляючи: «Як верба швидко росте, щоб так і дитина швидко росла» (Верба як символ України, 2022). О. Хомік наголошує, що завжди коліска знаходилася у підвищеному стані, що забезпечувало збереження життєвих сил дитини (Хомік, 2009). А. Ткач, відзначає, що процес заколисування дитини символічно відтворює діалектику чоловічого та жіночого начал. Науковець підкреслює: «Якщо дерево, на якому висить коліска, є втіленням чоловічого ества, то сама коліска буде відтворювати жіноче начало» (Ткач, 2020).

Коліскові пісні варто розглядати у трьох аспектах: психологічному, педагогічному, духовно-філософському.

Психологічний аспект колискової пісні полягає у тому, що вона є невидимою ниткою, яка пов'язує маму з дитиною. Коли дитина чує голос найріднішої людини у світі, вона заспокоюється, її серцебиття вирівнюється, вона відчуває любов, спокій, захист, турботу. Варто зазначити, що не лише дитина одержує користь від маминих пісень. Співаючи, жінка також переживає низку позитивних емоцій: її нервова система розслабляється, з'являється відчуття гармонії, благополуччя. Такий стан жінки сприятливо впливає на груднє вигодування, оскільки емоційний зв'язок з дитиною сприяє виробленню пролактину. Крім того, коліс-

кова пісня допомагає жінці подолати післяродову депресію, яка часто є джерелом серйозного занепокоєння для молоді мами. Колискова пісня може передати дитині знання про місце й роль чоловіка і жінки у світі. Іншими словами, колискові пісні прищеплюють дитині цінності про сім'ю (Коліскові корисні навіть ще не народженим дітям, 2022).

Педагогічний аспект колісанки полягає у тому, що вона сприяє, по-перше, розвитку мовлення, оскільки збагачує словниковий запас дитини; по-друге, музика позитивно впливає на емоційний і фізичний розвиток дитини; по-третє, навчає дитину фантазувати, виховує любов до мистецтва. Колискова пісня допомагає дитині адаптуватися до навколишнього середовища. На сайті «Живи активно» (все про здоровий спосіб життя) підкреслено, що колискові сприяють інтелектуальному розвитку дитини. Якщо під час вагітності жінка співає колискові пісні, то після народження дитина вчиться швидко реагувати на голос матері і вимовляти різні звуки. Колискова пісня допомагає дитині розвинути гарну пам'ять, оскільки вона чує різні звуки, інтонацію (Коліскові корисні навіть ще не народженим дітям, 2022).

Найголовніше покликання колискової пісні в тому, що вона сприяє духовному вихованню дитини, адже прищеплює любов до батьківщини, людей, навколишнього світу; навчає любові; закладає довірливі відносини з батьками. Пестливі форми слів (котик, киця, мишка, зайчик, пташеня, оченятка, дитинка, каченя, горобчик, нічка, подушечка, песик, ластів'ятко тощо) сприятливо впливають на дитину, оскільки навіюють дитині любов до оточення. Монотонний спів матері заспокоює дитину, а фантастичні сирій котик, Сонько-Дрімко та інші персонажі колискової тихо «колихають» дитяче ліжечко, несучи солодкі сни, і в дитячому світосприйнятті діють як люди.

Коліскова пісня визначає приналежність дитини до певної нації, народу. Така пісня визначає зародки свідомості, початок формування світогляду людини. Протягом усього життя людина ніколи не забуває мови, якою мати виконувала колискові пісні.

Основну визначальну роль у формуванні світогляду, національної ідентичності відіграє саме колискова пісня, яка визначає хто ти є у цьому світі. Саме українська колискова пісня робить українця – українцем, поляка – поляком, француза – французом.

Коліскова пісня, яка закладена у підсвідомості людини, визначає її ставлення до навколишнього світу у дорослому житті; зокрема, через любов матері відбувається формування людини без комплексів, перемоги добра над злом у широкому розумінні, вироблення національної гідності. Відчувати

себе невід'ємною частинкою батьківщини допомагає колискова пісня, про що співає український гурт Kalush Orchestra у пісні «Стефанія»: «Заспівай мені, мамо, колискову. Хочу ще почути твоє рідне слово». Це якраз і є свідченням про приналежність до української нації і вірність своїй батьківщині.

На особливу увагу заслуговує інклюзивний проект «Рідна колісанка», започаткований громадською організацією «Вулик ідей» за підтримки Українського культурного фонду. Головна мета проекту – залучення дітей з особливими потребами до вивчення через мистецтво та поширення знань про культуру, традиції, звичаї народів, які проживають на території України. У ході залучення до зазначеного проекту діти з особливими потребами протягом року займалися на заняттях з арт терапії. На заняттях діти вслухалися в колискові пісні різних народів світу, розглядали їхні національні костюми, знайомилися з їх культурою, звичаями. Потім діти зображували своє бачення кожної культури за допомогою мистецтва, створюючи малюнки, аплікації, витинанки. Варто підкреслити, що кращі дитячі роботи увійшли до збірки колискових пісень «Рідна колісанка». Це унікальне видання, оскільки є першим в Україні зібранням колискових пісень, яке включає колісанки різних народів світу. Крім того, цінність збірки в тому, що, по-перше, поряд з колисковою піснею певного народу світу, запропоновано її переклад українською мовою, а також нотний додаток; по-друге, представлено словник, який дає змогу самостійно вивчати іноземну мову і знайомитися з культурою іншої країни, оскільки на сторінках збірки можна ознайомитися з національними костюмами; по-третє, у книзі передано неповторну мапу України, на якій позначено місця розселення зазначених у збірці національних спільнот. На сторінках збірника оживають казкові герої, птахи, янголи, виконані творчими руками дітей. Слід наголосити, що упорядники збірки не оминули своєю увагою людей з вадами зору, оскільки підготували для них книгу шрифтом Брайля (Марченко, 2022). Фахову післямову до збірки «Рідна колісанка» написала Марина Сніжна, дослідниця колискових пісень у традиційній культурі. М. Сніжна проводить майстер-класи колискового співу для вагітних жінок і молодих батьків, мета яких допомогти батькам створити затишну домашню атмосферу для гармонійного розвитку дитини та її духовного виховання.

Ми переконані, що збірник колискових пісень «Рідна колісанка» може стати унікальним джерелом для духовного виховання підростаючого покоління, оскільки покликана не лише познайо-

мити дитину з історією, культурою, традиціями батьківщини, а й розширити її кругозір, показавши традиції інших народів.

На сайті громадської організації «Вулик ідей» підкреслено: «Пісня є рушійною силою психічного, етичного й естетичного розвитку дитини, її музичних і поетичних здібностей, творчої уяви» (Рідна колісанка, 2022).

Висновки. Таким чином, колискова пісня – це ліричний пісенний твір, який пронизаний глибиною світосприйняття, поетичністю, багатством образів. Материнський спів закладає в душу дитини любов до навколишнього світу, батьківщини, ближнього, визначає її національну іден-

тичність та стає основою формування свідомості і характеру людини, сприйняття та взаємовідносин у соціальному середовищі. Колискова пісня сприяє розвитку мовлення, позитивно впливає на всебічний розвиток дитини, навчає мріяти, фантазувати. Крім того, допомагає адаптуватися до навколишнього світу. Це глибоке джерело духовного виховання дитини, яке стає основою формування майбутньої особистості, супроводжує все її життя. Прогностичний потенціал проведеного дослідження зумовлений можливістю використання його матеріалів і висновків для здійснення подальших наукових пошуків з психології, педагогіки і психотерапії.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Верба як символ України. URL: <http://vevpou.blogspot.com/2013/09/blog-post.html> (дата звернення 15.02.2022).
2. Двойная польза от колыбельных песен. URL: <https://Karpachoff.academy> (дата звернення 10.12.2021).
3. Коли дитина починає чути і бачити? URL: https://babykrok.com.ua/p_koli-ditina-pochinae-chuti-i-bachiti.html (дата звернення 23.02.2022).
4. Колискові корисні навіть ще не народженим дітям. URL: <https://zhyvyaktyvno.org/news/mamina-koliskova-zaporuka-zdorovuya-ditini> (дата звернення 21.02.2022).
5. Мамині колискові. К.: Рідна мова, 2018. 48 с.
6. Марченко Н. Найбільше сили й свободи дарує розуміння іншого. URL: <https://chl.kiev.ua/key/Books/ShowBook/649?fbclid=IwAR1rsCoyN6oHMtveZSarK6MZ0N3dCbrjL16dL33PavEwOHovr53EaNmSXs> (дата звернення 21.02.2022).
7. Марчун О.В. Поетика української народної колискової пісні: мотиви, функції, образи (Автореферат дисертації кандидата філологічних наук). Київський національний університет імені Тараса Шевченка, 2005.
8. Петрановська Л. Таємна опора: емоційний зв'язок у житті дитини. Харків: Віват, 2021. 224 с.
9. Рідна колісанка. URL: <https://kolysanka.org.ua/about-us/pro-proekt.html> (дата звернення 21.02.2022).
10. Скуратівський В. Мамина пісня. Рідне слово. URL: <http://www.ridneslovo.co.rs/rs83/10.html> (дата звернення 15.02.2022).
11. Ткач А. Колискові пісні та їх роль у контексті традиційної культури. Вісник Київського національного університету культури і мистецтв. Серія: Музичне мистецтво, 3(2), 2020. С. 181–188.
12. Українські традиції. Колискові пісні. URL: <https://traditions.in.ua/pisni/kolyskovi-pisni> (дата звернення 19.02.2022).
13. Хомік О.С. Оберегові образи в українських колискових піснях. Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія «Філологія», 56, 2009. С. 155–160.

REFERENCES

1. Verba yak symbol Ukrainy [Willow as a symbol of Ukraine]. <http://vevpou.blogspot.com/2013/09/blog-post.html> [in Ukrainian].
2. Dvoinaia polza ot kolybelnykh pesen [The double benefit of lullabies]. <https://Karpachoff.academy> [in Russian].
3. Koly dytna pochynaie chuty i bachyty? [When does a child begin to hear and see?]. https://babykrok.com.ua/p_koli-ditina-pochinae-chuti-i-bachiti.html [in Ukrainian].
4. Kolyskovi korysni navit shche ne narodzhenym ditiam [Lullabies are useful even for unborn children]. <https://zhyvyaktyvno.org/news/mamina-koliskova-zaporuka-zdorovuya-ditini> [in Ukrainian].
5. Mamyni kolyskovi [Mother's lullabies]. К.: Рідна мова, 2018. 48 p. [in Ukrainian].
6. Marchenko N. Naibilshe syly y svobody daruie rozuminnia inshoho [Understanding the other gives the most strength and freedom]. <https://chl.kiev.ua/key/Books/ShowBook/649?fbclid=IwAR1rsCoyN6oHMtveZSarK6MZ0N3dCbrjL16dL33PavEwOHovr53EaNmSXs> [in Ukrainian].
7. Marchun O.V. Poetyka ukrainskoï narodnoi kolyskovoi pisni: motyvy, funksiï, obrazy (Avtoreferat dysertatsii kandydata filohichnykh nauk) [Poetics of the Ukrainian folk lullaby: motives, functions, images (Abstract of the dissertation of the candidate of philological sciences)]. Taras Shevchenko National University of Kyiv, 2005. [in Ukrainian].
8. Petranovska L. Taiemna opora: emotsiinyi zviazok u zhytti dytyny [The Secret Support: An Emotional Connection in a Child's Life]. Kharkiv: Vivat, 2021. 224 p. [in Ukrainian].
9. Ridna kolysanka [Native lullaby]. <https://kolysanka.org.ua/about-us/pro-proekt.html> [in Ukrainian].
10. Skurativskiy V. Mamyna pisnia [Mother's song]. Native word. <http://www.ridneslovo.co.rs/rs83/10.html> [in Ukrainian].
11. Tkach A. Kolyskovi pisni ta yikh rol u konteksti tradytsiinoi kultury [Lullabies and their role in the context of traditional culture]. Bulletin of the Kyiv National University of Culture and Arts. Series: Musical art, 3(2), 2020. pp. 181–188 [in Ukrainian].
12. Ukrainski tradytsii. Kolyskovi pisni [Ukrainian traditions. Lullabies]. <https://traditions.in.ua/pisni/kolyskovi-pisni> [in Ukrainian].
13. Khomik O. Oberehovi obrazy v ukrainskykh kolyskovykh pisniakh [Amulets in Ukrainian lullabies]. Bulletin of Kharkiv National University named after V. N. Karazin. Series "Philology", 56, 2009. pp. 155–160 [in Ukrainian].